

HRVATSKA RIEČ

PREDPLATA: Za ŠIBENIK i AUSTRO-UGARSKU sa dostavom u kuću
mjesečno K 1:25, godišnje K 15.— Za INOZEMSTVO K 23.—
Plativo i utuživo u Šibeniku.

POJEDINI BROJ 10 PARA.

Izlazi utorak, četvrtak i subotu

Telefon br. 31. — Čekovni račun 71.040

UPRAVA „Hrvatske Rieč“ nalazi se u „Hrvatskoj Tiskari“ — UREDNIĆTVO
na obali br. 248. prizemno. — Tisk „Hrvatske Tiskare“ (Dr. Krstelj i drugi).

Izdavatelj i odgovorni urednik Dr. MARKO SKOČIĆ.

OGLASI PO CIENIKU.

God. IX.

Broj 826

SIBENIK, subota 24. svibnja 1913.

Prelop u stranci prava.

Mi smo odavna upozorili javnost na tajdinska nastojanja, koja idu za tim da razdiele redove stranke prava, biva da u narodu hrvatskom unesu borbu preko koje bi se osušetilo ono glavno za čim narod teži.

Kad smo počeli razodkrivati ta nastojanja bilo ih je koji su držali da smo se prenaglili, da nismo dobro radili; bilo ih je koji su cienili da su sve to osovnosti itd., ali danas mislimo da nema razumna čovjeka, koji ne vidi da smo imali podpuno pravo i da smo dobro učinili što smo, iako velikom boli, ipak bez obzira pristupili poslu, koji je barem pripravio javnost na sve što se danas događa u našim zemljama.

Cijenimo da danas i slipeci u politici mogu barem opipati onu mrežu, koja je bila bačena da omota stranku prava i onemogući svaki nezavisni narodni rad.

Kako se radilo sa stranke tajdinaca u Dalmaciji, tako se isto nastojalo u Banovini, a radi se i u Bosni.

U Zagrebu oteto je predsjedniku stranke prava njezino glasilo. Na to nije imao nitko pravo. U Dalmaciji je bio takodjer otet nami list, naravno bez ikakova prava.

Nu što znače te otimačine? Što se time može postići? Za čim te otimačine idu?

Mi smo to razložili, a sada se jasno vidi, da je po našim zemljama ista tajdinska radnja, i da je nadjeno slušnika, koji su ili prisiljeni ili nadjeni da stanovitoj tajdinskoj radnji služe.

Danava se nastojalo nači tih slušnika i našlo ih se.

Danava se potvrđujući činjenice.

Bez uzroka, bez prava otimaju se javna glasila; bez povoda se radi proti stranci, kojoj se pripada; javno i otvoreno se služi tajdincu, a sve se to opravdava vjeron i moralom.

Ali koja vjera, koji moral dopušta da se čini što se poduzimle po našim zemljama od ljudi koji kažu da vjeruju i da su branići vjere?

Nu nami je posve bistro, da se ne radi u današnjim odurnim stvarima i poduzećima stanovitih izgubljenih ljudi ni o vjeri, ni o moralu, ni o stvari naroda, nego o služništvu i to ne po uvjerenju nego po našem primljenom i koji mora da se vrši.

Tko je tiskao n. pr. „Dan“ i njegove da poduzimljivo po Dalmaciji sve ono što su poduzeli? Tko nagoni stanovite crkvene dostojanstvenike da se silom na meču stranci, kao što je stranka prava, po svojoj biti, po svojem programu o prečna onim ustanovom političkim za koji se oni moraju zalagati i braniti ih?

Zar „Hrvatska Rieč“, koja je uvek branila slobodi i ugled svećenika?

Tko ih nagoni da „Hrvatsku Rieč“, koju su htjeli bezpravno prisvojiti, proglašavaju bezvjerskom i da se proti njoj rote?

I u Banovini eto svećenik Dr. Pazman, sveučilišni ravnatelj, pomaže onoj četi koja je do jučer bila u tamnici i koja je po milosti vlastodržaca a ne po pravdi iz tamnovanja izvučena.

Čini li to on u ime moralu, u ime vjere? Neznamo, ali tko se sjeća što se dogadjalo između tih ljudi težko da u to može vjerovati.

„Dan“ je onomadne upravio otvoreno pismo na Dr. Pazmana. Dr. Horvat i drugovi su oslobođeni po višem nalogu a ne po redovitom sudu. Ovoj gospodiji po zaključcima stranke bilo zabranjeno sudjelovati u poslima stranke. Milobar je već davno bio odalečen.

I eto danas su svi ti zajedno pa kao četa vukova bez obzira od javnog mnenja radi što se nigde na svetu u slobodnoj zemlji ne bi moglo. Ali pod komesarijom oni koji su do jučer bili u tamnici biti će zaštićeni..... Pa da to može biti politika stranke prava? Da tu politiku, koja bi moralna biti skroz nezavisna, mogu voditi ljudi od vlastodržaca pomilovan, pod ucjenu služničke rabote proti stranci i narodu! Tko to može očekivati? Tko bi to mogao podnosit? I

Mi smo uvjereni da se to podnosi neće. Mi smo stalni da će se stranka prava oslobođiti tajdinskih slugana, koji su se uvukli u njezine redove poslani.

Na drugom mjestu donosimo izjavu Dr. Hrvoja. Valja znati da je katoličanstvo Dr. Hrvoja iznad svake moguće sumnje. Poznat je uoči kao čelični značaj i pravaš po znanju i uvjerenju. I taj čovjek izjavlja da ga nikada neće biti gdje su gosdoda otimači „Hrvatske“. Nego još Dr. Hrvoj izjavlja, da su gospoda jednostavno kupoprodajno se dali u službu.

I još otimači „Hrvatske“ imaju bezobzornost pisati u otelom listu sve ono što pišu.

Nu rieči su rieči, a djela su ono po

čemu se razsudjivački rad pa i politički. Ta djela pak dokazivaju da je po hrvatskim zemljama i u redovima stranke prava nadjeno izgubljenika, koji su privravljeni da služe tajdinskoj zduhi. S ovima nemaju biti zajedničkog rada nijednom pravašu koji je u stranci radi naroda.

Nastojanje tajdina da u našoj zemlji nadju takovih slugana posve je razumljivo, ali nije ni pojmljivo, ni opravdano da bi isti mogli uspijeti u narodu, koji sebe štuje i želi biti svoj.

Danas su u stranci prava dvije struje posve oprečne: jedna služnička, druga narodna. Sigurni smo da će služničke podleći i ako ima na razpoloženje cieli aparat moći i položaja.

Mi smo i kao stranka i kao pojedinci nepobjedivi dok se držimo čvrsto našeg tla, naše domovine i naroda.

Slični smo Anteu iz starinske grčke mitologije. Anteju sin zemlje dok se držao svoje matere bio je nepobjediv. Kad bi mu snaga malaksala trebao je da se prijubi zemlji i digao bi se uvjek jači, ne-savladiv.

Herkules, najjače stvorenje, nije mogao nadvladati Anteja dok god ga nije digao od zemlje hraniteljice i matere i dok ga nije toliko držao u zraku da je svaku snagu izgubio. Tako odalečiv ga od svoje zemlje, uđevi ga.

I stranka prava je slična Anteu. Dok se bude držala zemlje svoje, naroda soga bit će nepobjediva i nijedna, pa nai jača sila, neće je savladati.

Tajdinske sluge nastoje na sve moguće načine odalečiti stranku prava od svoga naroda i pokušati u interesima drugih čimbenika. Napišu se da ju odčepe od zemlje svoje, gdje se rodila, gdje ima svoju prošlost, sadašnjost i budućnost. Pokušaj je velik i sve sile su napregnute da se stranku prava podigne od hraniteljice zemlje, da ju se baci u sferu interesa i misli koje sa Hrvatskom nemaju nikakvog posla.

Kad bi mi pravaš to dopustili stranka prava bi izgubila svaku moć koju ona crpi iz naroda i domovine svoje i Herkules koji nastoji da nas udari, uspio bi.

Da se to ne dogodi, moramo se držati čvrsto naše domovine, neslijemo se obazirati na pomoć tajdih matera tajdih hraniteljica. Zubim i noktim držimo se svojih zemalja i svojih potreba i narod i zemlja će nam uvjek pomagati. Biti ćemo nesavladivi. Napori jačih gospodara biti će uzaludni.

Prelop u stranci prava, koji širom svih hrvatskih zemalja predstoji, služiti će potrebi, da se stanka prava oslobođi od onih koji ju odalečivaju od svog naroda i da se još jače privrne Hrvatskoj svojoj, koja mora biti hraniteljica i ljubezna mater, krepčina i snaga samo sinova svojih, a ne robinja koja bi hranila izmeđare a svoje sinove davila.

ŠIBENIK, 24 svibnja.

Splitski „Dan“ i oni oko njega više ne znaju što bi. Izazvali u Dalmaciji sve ono što se zna. U Banovini ih Dr. Pazman poslušao na što su ga pozivali. Sada su u liepom družtvu. I slipeci mogu progledati i viditi da im je svima ista zapovijed, ista sredstva, isti ciljevi. Jasno je više i djeci kud ta liepa družina Horvata, Franaka, Elezovića i „danovaca“ brodi. Više izmota-vanja nema.

Ali „Dan“ se tješi da je Dr. M. D. pošao amo u Canossu. Pred kim? Zar pred tajdinskim služnicima? Ali što god govorio „Dan“ mi mu odgovaramo da Dr. M. D. može biti i ponosan i veselo što je na vremenu omeo služnicima njihovu rabotu. Mogu se još oni uhvati u zadnju svoju nadu: klevetu. Ali ni ta neće pomoći. Neće im pomoći ni izmišljanje o dogovorima sa Dr. Trumbićem, o novim strankama itd. itd. Biedni „Dane“, ta ona dva druga skoro ostariše u pravaštvu, u borbi za prava naroda i domovine. Oni nisu vezani nikakvom prisegom, nikakvom službom, niti se mogu nadati unapredijanju niti na župništvo, niti na kanonikat, niti na biskupsku stolicu, niti na likavu državu si. Dr. Dragović su pak osobito Dr. M. D. sa najvećim protivnicima naše stranke i onda kada su ih najbezobzirnije rušili. Pitajte o tome vlasti predsjednika naše stranke Don I. Prodana. Drugovali smo i s vami, gospodo oko „Dana“, i onda kada smo napinjali sve sile, vi, da toga predsjednika srušite, a mi da ga od vaše urote čuvamo.

Taj predsjednik će vam kazati da smo kao uvjek tako i u zadnje doba s njime u Zadru u dva tri navrata na dugo razgovarali i dogovarali se o napredku stranke.

Zaludu klevete „Dane“. Mi idjemo i do Splita i do Zadra, a i drugi prijatelji dolaze u Šibenik. Nu vidi čuda i belaja, Dr. M. D. bio u Splitu i na sjednici uprave stranke prava i na sjednici uprave saveza pa razgovarao s Donadinom, Butkovićem (osobe na svaki način izvan sumnje „Dane“), onda sa Dr. Marinkovićem, sa Dr. Baturićem, Dr. Bervaldom, načel. Marušićem, gosp. Pušićem, Antićevićem itd. sve samo poznatim pravašima, a Dr. Trumbići ni video nje.

Nu da ga vidio, uvjeravamo „Dan“ de bi i s njim bio razgovorao.

„Dane“ o Canossi nije bilo govora i nemože ga biti. Klevete i ogovaranja i izmišljana mogu dovesti u Canossu t. j. pred liepama lica ljudi oko „Dana“, možebit koga slabica, nas „Dane“ neće nikada. Pred služnicima tajdinske rabote ne klanjam se. Dužnost nam je rušiti ih.

A za što „Dane“ pozivaš na račun „Hrvatsku Rieč“ za stvari koje pišu, kako znaće, svećenici?

I gle čuda, „Dan“ je čedan. Baci on klevetu, a mi njemu nudili „Hrvatsku Rieč“ i hiljadu kruna nagrade, a on šuti kao za-liven u laži. Ne znamo, bit će da je takav običaj kod ljudi oko „Dana“. Prosit!

Opet se muti.

Albansko pitanje nailazi na silne potreškoće i velika je bojazan hoće li se ono riješiti bez proljeća ljudske krv.

Svaki dan postaju jasnije težnje velikih sila pogledom na Albaniju, koja je pravi kamen smutnje za čitavu Evropu.

Tajdini Sporazum na prekjučerašnjoj reuniji poklisa u Londonu izjavio je, da se u Albaniji mora uvesti provizorni ev-

ropski komesariat, dok Trojni Savez na to ne će da pristane, naglasujući, ako se ta zemlja čim prije ne ustroji kao pod-puno autonomna i slobodna država sa svojim vladarem na čelu, da će Austro-Ugarska i Italija Albaniju okupirati.

Ali tko može i pomisliti, da će tu navodnu okupaciju Trojni Sporazum mirno gledati, pogotovo iza prekjučerašnje izjave na londonskoj reuniji!

Ni poznate trzavice između balkanskih saveznika nisu se stišale, pače zadržavaju poprimaju svakim danom to ozljidine lice.

Bugari i Grci jur počeše malim dođuša okršajima, al iskra mala učini često velika kvara...

Pitanje podielbe osvojenog teritorija između Srbije i Bugarske nije još sredjeno. Prijatelji slavenstva nadaju se, da će ipak ova dva naroda nači kakav god modus, kojim bi živili medju sobom u miru i uređili pitanje podielje tako, da zadovoljiti obe stranke. Ali dok se prijatelji nadaju, dođe novinštvo bugarsko i srpsko ne prestaje da baš ratoborno pisati i oni dementi sa strane vodećih diplomata jednog i drugog naroda shvaćaju se više kao odgovor neprijateljima slavenstva, koji su talabasnim člancima proglašivali između Bugarske i Srbije rat neizbjegiv, dok prijatelji nisu još umireni nego sa strahom čekaju, kako će se pitanje podielje rješiti.

Demobilizacija medutim još ne biva. Velike sile drže na okupu svoju vojsku. Vrlo malen postatak otpušta se kući i to samo na dopust!

A tko znaće koliko državu stoji mobilizacija vojske, taj se lako domišlja, da potraži neće vas posljedna vrijednost, da možemo svakog časa doživiti mnoga iznenađenja.

I tako opet obzorje se muti kao iza februarskog liepog ali kratkog dana.

Albanija i uvek Albanija! Za ovom se zemljom kriju težnje i želje velikih sila, koje dobivaju izražaja na londonskoj reuniji, a koje će, da se oživotvore, prije ili kasnije posegnut za mačem, bez koga teško da se i reši do konca istočno pitanje, kojem je Albanija glavna i polazna tačka.

Prekjučerašnja pak poklisa u Londonu jasno kaže, da se obzorje opet muti.

PISMO IZ ŽENEVE.

19. svibnja.

Dragi Ilija!

Ne javih ti se dosad, jer ne htjedoh pisati putopisa. Nijesam kupovao svog Ba-dekera, da ga iskoristim kao literarnu riznicu, već da mi bude kraći put u hotele.

Pa onda ni nemam dara zato. Ne stidim se priznati, da ni lombardska ravnica, ni tmine Simplona, ni vrletna dolina mlade Rone ne mogahu u meni nadglasati interesa za jednu knjigu, koju o ponoći kupih u Mestramu jedino radi neodoljive privlačnosti omota, kojim bijahu obavljene njezine korce: In Österreich verboten! Stara priča zabranjenog voća. Bio je to „Wien“ od Hermanna Bahra. Ta mi je knjiga potvrdila istinu, koju sam dosad nesvesno slutio, da je u Beču umro politički razbor sa posljednjim Babenbergovcem, da je pao sa ne-stetnim i velikim Otokarom češkim. Koliko li stoljeća najsajnijih tradicija nemaju pred sobom Dr. Josip Frank, Dr. Ivo Šusteršić i Dr. Ante Alfirević u stvaranju „habsburške nacije“ i „velevlasnog položaja Monarhije“! Napokon mi je ta knjiga poslužila i da ispravim jednu veliku misao Mazzini-a. On negdje naziva Austriju „un' amministratore“. Mislim, da bi oznaka „un' patrimonio“ bila znanstveno i sa povjesničke i sa državopopravne strane mnogo opravdavanja. „Očevina“ rekao bi Stari za našu „očinsku“ državu.

Nego ti si valjda već sit politike. I mene je iz ovih razmišljan

Tako valja

Prenašamo što piše jedan „milinovac“ o usurpatorskim činima u Zagrebu, koji čestite pravače neće smesti da rade i da se štvrju za dobro domovine.

Oteže nam list — piše taj „milinovac“ — i razbiše stranku. Pa kako bi se mogla ova stvar nazvati? Očito je, da je cijela stvar samo preljud radu baruna Raucha da dodje na vladu. Kako je do ovoga došlo? Poznato je, da je Hrv. kat. tiskovno društvo bilo zapalo u kritičnu novčanu situaciju, a u to su mu članovi bivše Frankove frakcije pritekli u pomoć i još u subotu predali 10.000 K na račun druge edicije dionica Hrv. radničke tiskare. Osim toga vele, da se jedan od ljudi nove Frankove grupe našao prije nekoliko dana u Djakovu i tamo imao razgovor s Rauchom, Tomašićem a valjda i s biskupom Krapcem, za kog mislim, da će uz Raucha list i novu stranku financirati. Prvo, što će nova grupa pokušati, jest uništenje pakta s koalicijom, antisrpski režim i skalupljenje nove vladine većine, koja će se sastojati od članova Tomašićeve stranke „Narodnog Napretka“. Franckovaca i virilista. Ta bi grupa mogla lako dobiti i većinu u saboru. Mislim smo, da će do toga doći, nu nadali smo se, da će to biti istom izbor, koji će valjda biti već u lipnju. Dotle čemo se mi, što smo uz dra. Milu Starčevića ved spremili, a ako „Hrvatske“ ne dobijemo, žrtvovati ćemo, što možemo i pokrenuti novi organ.

Brzojavi „Hrvatske Rieči“

Vlastodržci na poslu.

Čas mišljah, da sam na Rivijeri, ista ona elegantna žurba na stanicama, ista ona kozmopolitska lica i isti onaj neodredeni osjećaj, koji ti u kontrastu sa blistavom otmetnošću, koja te okružuje, učini tvoj coupé III. razreda još prozaičnjim, tvoje odijelo iznošenjem i putnu torbu izbljedjenijom. Sad uvidjam, da sam u tom času pogrijesio. Pred tim gлатkim jezerskim morem, koje ne poznaje sile Poseidonova trozuba ni Eolova vihernog daha, moja je rodom-ljubna i intelektualna dužnost bila misliti na drugo, na Matoševa puteštvija, na lorda Byrona i kraljcu Jelisavu ili na magistra Calvinu i nesretnog Rousseau-a, koga tištijuš toliki vjejkovi, što mu maglenom koprenom civilizacije zastrješe lice Prirode, velike majke.

Mi bijasmo međutim već u Ženevi. Moj me vijerni Baedeker u vaku podudio, kamo da potražim boulevard Karla Vogta, u kojem se nalazi urednička soba „Uniona“, nacionalističkog glasnika ženevskih srpsko-hrvatskih djaka. Tako glasi uredovna firma, dok se naša kolonija do mog dolaska sa stajala od samih Srbija. Zaputih se tamo ko emigrant u konsulat.

Plan me vodio mimo veličansveni gotski spomenik, koji je neki vojvoda od Brunswicka sebi oporucom izričito kupio ostavivši gradu Ženevi 20 milijona franaka; pa preko ogromnog mosta Mont-Blanc-a, kroz ulicu Velikog Vječna na veliku poljanu, upravo tratinu Plain-palais, iz koje bijaše označen moj boulevard. I to je vrlo prostrano zemljište dobio grad na dar, od neke Engleskinje. Medjuto uvjet britiske darežljivosti bio je posve drukčiji od onog njemačke posmrte taštine: Na toj se poljani ne smije graditi! na njoj su neograničeni gospodari djeca, psi i beskućnici.

Bijaše 7 sati večeri, o sumračju. Zastalno doba bijaše krivo, što sam malo pozornije stao promatrati restaurante mimo kojih sam prolazio. Tamo preko poljane bijelio se na staklu veliki natpis: *Confederation Balkanique*. Pomislih u prvi mah, da je to kakvo udruženje, no blizina mi otkri, da to nije nego udobna dječaka gospodarska. Zaboravši začas svoje uredništvo i udjoh u lokal pun mlade, veseli čeljadi, koja živahn raspravlaju u raznim slaven-skim jezicima. Sjedoh po strani, ne bih li otkud uhvatio koju hrvatsku riječ, al užalud. Propitah se s toga kod najbližeg stola, da li je tu koji Hrvat ili Srbin. Bugarin mi je učinio pokaz na mali stolić do vratištu, pri kojem sjedače kapom na glavi tmasta jedna kosmatu prikazu, živahnim simpatičnim očiju i reče: Srbin! — Pardon, gospodine, ja sam i Hrvat, dočeka me garavu kolegū, a iza kako se predstavismo znao sam, da je to Pavle Bastajić iz hrv. Banije, prijatelj Jukića i Žerajića, iz reda Grabancija, a do pred 2 mjeseca, u makedonskoj vojni sve do Bitolja „šef generalnog stožera“, kako u smijehu veli, komitske armije vojvode Vojina Popovića, u ovome ratu željeznog prethodnika srpske vojske, a prije rata apsolutnog gospodara *victae ac necis* od Vranje, pa dok Srba na istoku ima. Dā, zaboravih, Pavle Bastajić je još student, filozof, pače u gradjanskem životu — i nije nego to.

Otkad se predstavismo prestao biti u tujini. Razgovor o našim dvjema Makedonijama, o onoj, iz koje bijaše došao on i onci, iz koje eto dolazijah ja ispunio je ugodno čitavu večer do duboko u noć. I još kad se naše društvo popuni mojim bečkim poznanikom med. Milićem, vrlo ugodnim Srijencem, koga iz onog orijačkog grada bijaše potjerao u slobodni svijet strašan osjećaj sputanosti, otudjenosti i nesnošljive atmosfere kao i mene. A ipak vele ljudi, da je to naša „prijestolnica“.

Tiha nas kija sproveđe iz udobne kafane do mog hotela, u kom ja okružen svim komfortom švicarske hotelske umjetnosti, razmišljah o lijepim dojmovima svog prvog dana u slobodnim republikama.

Sutradan sam imao upoznati ostale članove naše kolonije i napokon stiši u svoje uredništvo, ali držim, da je i tvoja želja, da to sve prištēdum za drugi put.

Ne ču da ti obećavam; jedno ču ti samo reći, moguće vrijedi i više od obećanja. Možeš znati, koliko mi vesela donosi u ovoj daljini „Hrv. Riječ“. Osobito sada, kad sve više postaje kristalizacijonom tačkom neodvisnog pravaštva. Stranka je prava davno trebala kirurga, dok ju u posljednje doba od nekud darivahu samim diplomatom. I dok je sadašnjost istočnog Balkana plivala u krv i pobjedi, zapadni se imao zabavljati neškodljivim igračkama budućnosti, zvahu ih „logika interesa“. Ali dijagnoza je iz Šibenika postavljena....

Nego htijedti ti reći, da se svaki put uz radost, kojom čitam „Hrv. Riječ“ pojmeša i nešto samoprijekora — da te se trebam češće sjećati. Nastojati ču.

Tvoj Jozo.

Takav proglaš izdao je kao pismo i Dr. Mile Starčević, pozivajući pristaše, da odbiju ugraviranju „Hrvatsku“, i da dužni novac za predbrojbu izravno šalju njemu kao vlastniku lista.

Proglaš Dra. Mile Starčevića poslat čemo Vam. Dr. Mile jučer je oputovan u Opatiju, da se sastane danas sa drom. M. Laginjom i don I. Prodanom, gdje će skupno viečati.

Odpuštaju se mornari.

Pola, 24 svibnja. Bilo je odpušteno po prilici 10.000 mornara.

Okršaji izmedju Bugara i Grka.

Beč, 24 svibnja. Kod mosta izmedju Vladičića i Kotsaki došlo je jučer u večer do okršaja izmedju Grka i Bugara. Bugari su zaposjeli grčko zemljište. Boj je trajao čitavi jučerašnji dan. Rezultat je da sad nepoznat. Grčka je proti zauzeću zemljišta protestirala. Naprotiv javljaju iz Sofije, da su grčke čete napale bugarske predstaze na lievoj obali rieke Angista i da su Grci htjeli protjerati Bugare sa njihovih pozicija, ali kad su uvidjeli, da im je to nemoguće, da su obustavili vatru. Bugari da nemaju nikakovih gubitaka.

Srpsko-grčki sukob?

Sofija, 24 svibnja. Javlja se, da u selu Zagari kod Monastira srpske čete napale grčke i da su ih zlostavljale i povukle i reče: Srbin! — Pardon, gospodine, ja sam i Hrvat, dočeka me garavu kolegū, a iza kako se predstavismo znao sam, da je to Pavle Bastajić iz hrv. Banije, prijatelj Jukića i Žerajića, iz reda Grabancija, a do pred 2 mjeseca, u makedonskoj vojni sve do Bitolja „šef generalnog stožera“, kako u smijehu veli, komitske armije vojvode Vojina Popovića, u ovome ratu željeznog prethodnika srpske vojske, a prije rata apsolutnog gospodara *victae ac necis* od Vranje, pa dok Srba na istoku ima. Dā, zaboravih, Pavle Bastajić je još student, filozof, pače u gradjanskem životu — i nije nego to.

Otkad se predstavismo prestao biti u tujini. Razgovor o našim dvjema Makedonijama, o onoj, iz koje bijaše došao on i onci, iz koje eto dolazijah ja ispunio je ugodno čitavu večer do duboko u noć. I još kad se naše društvo popuni mojim bečkim poznanikom med. Milićem, vrlo ugodnim Srijencem, koga iz onog orijačkog grada bijaše potjerao u slobodni svijet strašan osjećaj sputanosti, otudjenosti i nesnošljive atmosfere kao i mene. A ipak vele ljudi, da je to naša „prijestolnica“.

Vojni troškovi.

Pariz, 24 svibnja. Ministar financija izjavio je, da će troškovi za vojnu reformu iznati nekih 1000 miliona K.

Esad-paša urgira.

Beč, 24 svibnja. Esad-paša traži, da se reče pitanje kneza albanije, inače će se on proglašiti albanskim kraljem.

Magjarska aristokracija.

Budimpešta, 24 svibnja. Grof Karoly sazvao je skupštinu, koja okrivljuje vladu, da je kupila jedan posjed za 5 miliona i 900.000 K, a da ga je ponudila njegovu bratu za 2 miliona i 700.000 K.

Balkansko stanje

u očima Njemaca.

Beč, 24 svibnja. Zastupnik Waldemar izjavljuje, da je balkansko današnje stanje za monarkiju kud i kamo pogoljeno od stanja *status quo* i da i govor grofu Stürgihu nije ispunio nade njemačkih zastupnika.

Zastupnik Čingrija o politici monarkije.

Beč, 24 svibnja. Zastupnik Čingrija kritizirajući vanjsku politiku kaže da ne bi bilo čudo, kad ne bi nijedna frakcija, a kamo li nijedan narod odobrio našu vanjsku politiku, a pogotovo je moraju

osuditi južni Slaveni, proti kojima je politika naperena i koji je politike najveća trpe.

Talijansko-grčki spor.

London, 24 svibnja. Pooštravaju se nesuglasice između Italije i Grčke. Italija se boji, da Trojni Sporazum pomaže Grčku na Jadranskom moru.

Troškovi ruske mornarice.

Petrograd, 24 svibnja. Ruska vlada namjerava predložiti dođućoj Dumi ogromne troškove za mornaricu i to preko 2 milijarda rubala.

Kralj Konstantin ušao u Solun.

Solun, 24 svibnja. Grčki kralj Konstantin ušao je sa cielim vojnim štipom u Solun.

Francuska pomaže Grčku.

Beč, 24 svibnja. Ovamo se drži, da Francuska daje Grčkoj velikih novčanih sredstava za gradnju ratnih brodova.

Pohvatani poštarski namještenici.

Beč, 24 svibnja. U petom okružuju uhačano je sedam poštarskih namještenika, što su prsvajali pisma pošiljana poštarskim cievima.

Srbsko-bugarski spor.

Beograd, 23 svibnja. Vladini krugovi uverjavaju, da će srpska vlada poduzeti sve moguće korake, da se srbsko-bugarski spor riješi bez proljeća slavenske krvi. Srbski delegati u Londonu dobili su od vlasti direktive, da se stave u dogovor sa bugarskim delegatima, i da o toku pregovora obaviste vladu.

Sastanak vladara u Berlinu.

Pariz, 23 svibnja. Vesti bečkog novinstva, da će u Berlinu prigodom sastanka vladara doći i do izjava političkog sadržaja, smatraju se u ovdješnjim diplomatskim krugovima prošim kombinacijama. Iako izmedju Rusije i Austro-Ugarske za vreme balkanskog rata nije došlo do ratnog zapletaja ipak se tvrdi, da su politički odnosi između obe države sveudili oštiri i napeč.

Dvie vrlo značajne izjave.

Kako je poznato, odigrala se ovih dana u redakciji glavnog organa stranke prava, „Hrvatske“, veoma smiona igra. Utješljivo je pak, da su se novi „gospodari“ prevarili u računu, što najbolje potvrđuju dve značajne izjave čestitoga i vrednoga pravaša dra. Dragutina Hrvaja. Mi ih donosimo kao najbolji odgovor novim „gospodarima“, koji, da i malo obraza imaju iz ovakovih izjave od čovjeka, te nije bio prije Milinovac, moral bi se povući iz javnog života za vječna vremena, a ne čekati dok ih stranka kao najdrskiye usupatore osudi i izbací iz svog krila.

Izjave glase:

„Danas, u ponedjeljak, dne 19 svibnja, desilo se, da su u „Hrvatsku“, glavno glasilo stranke prava, uvršteni neki sastavci, potpisani po gg: dru. Horvatu i dru. Sachsu, dok je ugovor od g. dra. Milobara. Prema zaključku poslovog odbora stranke prava isključena su gg. dr. Horvat i dr. Sachs od svakog aktivnog sudjelovanja u struci sve dok ne bude njihova afera s „Balkonom“ sudb. rješena. G. dr. Milobar pak već dulje vremena frondira protiv stranke prava, te niti ne dolazi na sjednice poslovog odbora, premda mu je član, niti saraduje u listu. Stoga, ako su se spomenuta trojica gospode danas domogla glasila stranke i uvrstila bez znanja stranke i proti njezinoj volji u njega svoje sastavke, onda je to bilo na nelegalan prikora vrijedan način, pa se stoga njihovi sastavci nemaju pošto smatrati mišljenjem i nazorima stranke, nego su spomenuta gospoda samo uzurpatori strankina organa, koji su se ogriješili o čast, ugled i interes same stranke. Pošto ovaj čas nema u Zagrebu ni predsjednika stranke g. dra. Mile Starčevića, niti je na okupu poslovni odbor stranke, da pred te jedino kompetentne strančke faktore iznesem ovu stvar na iješenje, to ja kao bivši narodni zastupnik stranke prava protiv postupka spo-

menute trojice uzurpatora najodlučnije protestiram, izjavljujući, da će na skorašnjem vijeću stranke javno zatražiti, da se oni zbog ovog svog nedoličnog nastupka iz stranke prava isključe.

U Zagrebu, 19 svibnja 1913.

Dragutin Hrvaj.

„G. dr. Milobar mora imati vrlo veliku dozu smjelosti, kada se usudi u današnjem ugovoru „Hrvatske“ tvrditi onakve neistine, da ne upotrijebim krupnijih izraza o postupku dr. Milobara. Konstatram prije svega, da je neistina tvrdnja, da se radi o poslovnom sporu između H. k. t. d. i dva člana redakcije, t. j. gospode Šegvić i Peršića, kako prikazuje dr. Milobar. Naprotiv je istina, da H. k. t. d. za čitavu stvar ni slutilo nije, dok nijesu ostali članovi ravnateljstva za nju doznali tek post festum u ponedjeljak, ja u jutro a drugi od mene u podne, neki pak u 5 sati popodne, kada su bili na sjednici ravnateljstva. Osobe su Šegvić i Peršić bile tek povod i izluka, koja je dr. Milobar i družbi dobro došla, da izvedu politički udarac, koji su već duže vremena spremali i provodili, dobivši u ruke sličnog Pazmana, koji je postao njihovim besvjesnim oružjem. Jesu li Peršić i Šegvić doista ono učinili, što im se impunita, naročito jesu li sklopili potajni kakav ugovor s „Hrvatskom tiskarom“ za štampanje „Hrvatske“, tog ne znam, no konstatirati, da mi je Peršić jučer na moj direktni upit javno na ulici u prisutnosti g. Hinka Sirovate izjavio, da se tu ne radi o nikakvu ugovoru, nego su on i Šegvić kao članovi finansijskog odbora stranke prava zajedno s gospodom Hrušićem i drom. Prebegom, koji su takodje u sastanku s njima radili, pa ipak njima dr. Milobar radi toga ništa ne prigovara, već ih prikuplja u svoju grupu.

Sinoćnja sjednica ravnateljstva H. k. t. d. nije odobrila postupak dra. Pazmana, čitava dakle afera nema poslovne pozadine, kako to neistinito i tendenciozno prikazuje dr. Milobar u današnjem „Hrvatskoj“, nego je po srijedi čista politička akcija, koju vodi Milobar s dr

Složili smo se zato, jer su tako htjeli pravaši Dalmacije, Istre i Herceg-Bosne, već da će se onda i oni s nama složiti, samo ako se najprije složimo mi svi pravaši u Banovini. I složili smo se! Mi Starčevićanci i radi toga, jer smo misili, da su se dr. Horvat i drugovi popravili, da su iz dogodaja godine 1908. i 1909. dosta toga naučili, pa da više neće služiti, nego samo hrvatskom narodu, njegovoj slozi i njegovim pravima.

Složili smo se i zato, jer nam se reklo, da s drom. Vladimirom Frankom i drom. Ivom Elegovićem, stranka neće imati nikakva posla.

Ali sloga nije trajala niti dva mjeseca, a da smo već opazili, da su dr. Horvat i njegovi prijatelji oni stari griešnici.

Bilo je to prigodom saborskih izbora krajem g. 1911. Mi Starčevićanci smo htjeli, da stranka prava i sve bez pisane pogodbe, svagdje, gdje se bude radio između Tomašićevog i koalicijogn kandidata, podupre koaliciju. Horvatovi ljudi su naprotiv svagdje potajice, kako se ono kaže „drukovali“ i radili za Tomašićevce. Horvatovi i Tomašićev pouzdanik, dr. Edo Frank, da pomogne Tomašiću, krivotvorio je brzjavke sa podpisom predsjednika dra. Mile Starčevića, te ih odašiljao u pokrajinu, načinu pravašima kao da tobole nažale dr. Starčević, neka glasuju za Tomašićevca proti koaliciji. Kad su ti krivotvoreni brzjavci otkriveni, glavne novine naše stranke silno su izgrdile toga krivotvoritelja dra. Edu Franka. Dr. Horvat je uza sve to šetao sa tim krivotvoriteljem i to izpod prozora dra. Mile Starčevića, dajući mu tako proti pisanju naših novina svjedočbu kao da je pošten čovjek.

Par tjedana poslije toga, u siječnju g. 1912., sastalo se u Zagrebu veliko vijeće stranke, sastojeće od pedeset i pet zastupnika stranke prava svih hrvatskih zemalja.

Sa tog vijeća imao se poslati Nj. Vlčanistvu poznači memorandum, koji je bio i doista poslan i koji je imao sjajnih posrednih posljedaka za hrvatsku stvar. Ali dr. Horvat i njegovi nisu na tom vijeću za taj memorandum. Za što? Jer su znali, da će biti neugodan tadanju banu Tomašiću, a ovomu će biti to neugodno zato, jer neće biti dragi tadanju ministru predsjedniku grofu Khuenu, zko hrvatsko pitanje dodje putem memoranduma pred kralja, prieskolonskoglednika, monarkiju, Evropu i čitav svijet.

Da je grof Khuen bio nemilo šiknut tim memorandumom, dokaz su njegove srdite riječi u pěstanskom saboru, kao da se do toga memoranduma u kraljevskom dvoru neće ništa držati te da će biti povraćen onima, koji su ga poslali. Khuen je to samo želio ali to se nije dogodilo.

Na tom istom velikom vijeću stranke, Horvat je i drugim načinom htio priskočiti u pomoć Tomašiću. Nabacio je onako izdaleka pitanje: a kako bi se stranka držala prema banu, koji bi promienio izborni red, tobože Hrvatima u prilog. Jer bi to bila samo obmana, da bi onako promjenjeni izborni red, kako to hoće Tomašić, Rauch, dr. Horvat, dr. Vl. Frank, dr. Elegović, bio Hrvatima u prilog, veliko je vijeće zabacilo Horvatova navijanja.

Još su treći pokus učinili Horvat i njegovi prijatelji na tom vijeću da pogomognu Tomašiću. Htjeli su imati nekakav zaključak, koji bi bio proti koaliciji. Pošto se dr. Horvat nasanjao već kod memoranduma i izbornoga reda, dao je taj treći predlog ispeljavati po javnim službenicima, profesorima dru. Karlu Bošnjaku i dru. Franu Milobaru. Ali i tu su propali.

Namjeru svih tih udara je onda ban dr. Tomašić, videći, da se od pomoći dra. Horvata i drugova u stranci prava ne može ničemu nadati, položio svoju čast.

Došao je pl. Cuvaj kao ban. Da mu se narod lagje odupre, mi Starčevićanci htjeli smo imati sa koalicijom i pismeni sporazum, slogan.

Dr. Horvat i drugovi, dugo su se tome otimali. Kad su vidili, da ništa ne hasni, onda su i oni bili tobože za slogan. Ali su pri tom sve poduzeli, da ta slogan ne bude od koristi narodu.

Zato su pogodbu (pakt) između nas stranke prava i koalicije, koja je pogodba imala ostati najvećom tajnom, da Magjare ne obavestiti o našim namjarama, dali na prepis nekim magjarskim agentima u Hrvatskoj. A ovi su opet onu istu večer, kad je skupština stranke prava taj pakt prihvatala, ni ne znajući za točni njegov sadržaj, gotovo doslovno njegovu sadržinu brzjavili u magjarske novine, tako, da su Magjari i njihova vlada prije znali za sadržaj paktu, nego li Hrvatska i hrvatski narod, kojemu još ni danas taj pakt nije objelodanjen.

Kako je poznato, magjarska vlada je sadržaj toga pakta uzela za povod, da predloži Nj. Vlčanstvu te proglaši nad Hrvatskom kraljevskom povjereništvu, a obustavi izbore, sabor, slobodu štampe, sastavljanja itd.

I još dr. Horvat te drugovi nisu mirovali. Njihov prijatelj dr. Milobar dolazio je u naše tajne i pouzdane sjednice, pa je madžarskim agentima u Zagrebu unaprijed rekao, što neka telegrafiraju u madžarske novine o našim sjednicama, misleći, da će se na tim sjednicama stvarati zaključci prema njegovim rječima i predlogu. Tako su u Pešti istodobno čitali ono, što bi se u Zagrebu medju nama imalo tek arhivati. Taj isti gospodin se poslije sam odao, da je slao u neke bečke novine takve članak o koaliciji, koji su imali onemogućiti, da dodje do kakvog rješavanja hrvatskoga pitanja pomoću koalicije te da ga rješavaju, ako će do toga doći Tomašić, Čavrank, Cuvaj i družina.

To su sve bili politički dogodjaji koji su se zbivali do početka bačanskoga rata. Na to je dr. Aleksandar Horvat bio stavljena pod istragu i u istražni zatvor radi svoga djelovanja u posmrtnoj zadruzi „Balkan“.

U istraži je njegova stvar putovala kroz sve tri inštancije, sudbeni i banski stolice stol sedmorce. Ipak su ga držali u zatvoru kakva dva mjeseca, a pušten je bio na slobodu tek uvjetno, uz polog jamčenje od 50.000 kruna.

Nama u stranci nikada nije bilo draga, što se je dr. Horvat pačao u poslove „Balkana“. Svi pametni i pošteni ljudi su govorili, da takovo posmrtno osiguravanje nije nego velika prevara, koja mora zlo svršiti. I svršila je.

Rekli smo, da nije u redu, da takav čovjek, kao što je dr. Horvat, koji hoće, da bude vodja naroda i stranke, kakva je stranka prava, daje za dobro plaću svoje ime „Balkanu“, da onda ovaj zavadja tim imenom lakovjerni svijet, da tomu poduzeću povjerava svoj novac, držeci, kad je takav čovjek kao dr. Horvat polog, da se ne može ništa zla i prevaru dogoditi.

I prije nego je dr. Horvat bio stavljena u zatvor, ali odmah čim je ta zadružna „Balkan“ propala, rekli smo, da bi se dr. Horvat imao povući, dok se vidi, što je na stvari i ima li što i njegove krivnje, da je nekoliko milijuna narodnoga novca propalo. Jer kako će nas narod gledati i primiti poslijе one propasti „Balkana“, kad dodjemo pred nj i s drom. Horvatom?! Punim pravom će nam reći: Kako ste nas prevarili s „Balkonom“, tako ćete nas prevariti i s politikom i sa strankom.

Zato smo zahtjevali, da dr. Horvat čeka po strani, dok sve to svrši i bude na javu iznešeno, tko je kod tog posla što skrivio i kakvog je posla pri tome uobičajeno.

I dr. Horvat, bivši u zatvoru, nakon što je uzalud par tjedana čekao, da ga stranka uzme u zaštitu i obranu, premješao je tom po svojim prijateljima nastojao, da je sam nekakvu pismenu izjavu, da se neće u ništa pačati, dok stvar ne bude uređena.

Ovih dana se je pročulo, da je državno odvjetništvo proti njemu, dru. Sachsu i još drugoj dvojici obustavilo istragu.

Dr. Horvat hoće, da je time za stranku njegova stvar svršena. Ali za nas Starčevićance nije. Mi još uvijek ne znamo, za što je pušten tek uz kauciju od pedeset hiljada kruna na slobodu.*

Zato smo kazali, neka se dr. Horvat još neko vrieme strpi, neka čeka, neka se u javne poslove ne pača, dok ne bude u poslu „Balkana“ rekao svoju i sud i sabor...

Ali dr. Horvat toga neće. On silom zahtjeva, da bude u stranci ono isto, što je bio prije svoga istražnoga zatvora.

Već smo kazali, zašto to ne može biti, a ima tu još i drugih razloga, s kojima se za sada i uz ove okolnosti, ne može na javu.

Dr. Horvat proveo je međutim svoj zahtjev silom. Tiskari, koja ima u nakladi dosadanje glavno glasilo stranke prava, donio je nekoliko hiljada kruna, ali ne iz žepa svoga i članova stranke prava, nego iz žepa budžeta, žepa njegovih protivnika, koja je radi tog novca pustila, da sa tim glasilom zagospodari dr. Horvat sa drugovima.

Dragutin pl. Hrvoj, koji je takođe član te tiskare, jer je ona dioničko društvo, pošto zna, od kuda je taj novac, položio je svoje članstvo, te se rastao sa gospodarima tiskare, koji su se izdavalii za pravaše, kao

*) U našem je listu skorice izrašao članak pod naslovom: čudne pojave. Taj članak dobro osvjetljuje dra. Horvata i najbolje odgovara na onaj zašto g. Peršić.

sa izdajnicima i prodanicima. A pl. Hrvoj znade odkud taj novac, što mu je to odao dr. Fran Milobar, misleći, da je Hrvoj njezin čovjek, da je i on za kupiti i za prodati.

Tako stvar stoji za sada, a već je gotovo, da tam, gdje su dr. Aleksandar Horvat, dr. Ivica Frank, dr. Vladimir Sachs, dr. Karlo Bošnjak, dr. Fran Milobar i dr. Josip Pazman nikada više neće biti dra. Mile Starčevića, Stjepana Zagorca, Cezara Akačića i drugih te podpisano.

Ivan Peršić.“

Izjava bivšeg glavnog urednika „Hrvatske“ g. K. Šegvića.

Donosimo i ovu izjavu, da se vidi, kako su labavi obranbeni „argumenti“ dra. Horvata i družine, kojim tobože opravdavaju svoj arautski čin u pitanju usurpatorstva lista „Hrvatske“:

Postupak dra. Josipa Pazmana u ime katoličkog tiskovnog društva izazvao je u svim kruškovima gradjanstva i u pokrajini začudjenje. Kad je sinoć doktor Mile Starčević na povratku iz Beča saznao, što su iz njegovih ledja učinili, u času, kad je on herojskom požrtvovnošću otišao u Beč, da koristi narodnoj stvari, bio je jako deprimiran. Onda je pravom kršćanskom rezignacijom rekao: sve je dobro, što iz Božje ruke dolazi.

Da shvatite, u postupku dra. Pazmana i drugova, morate znati odnosnjaka prava katoličkog tiskovnog društva s druge, kojim vrhovna uprava „daje u nakladu hrvatskom katoličkom tiskovnom društvu glavno glasilo stranke prava za sve hrvatske zemlje“. Ovo je § 1. Poredno se određuju svi uvjeti tiskanja i upravljanja sa listom pod nazorom same vrhovne uprave.

Š 14 određuje, da politički pravac listu daje „u smislu ustrojstva i poslovnika vrhovne uprave stranke prava njezin predsjednik i administrativni odbor vrhovne uprave stranke prava, odnosno poslovni odbor stranke prava za banovinu“.

Š 15. „Osoblje uredništva dnevnika „Hrvatske“ namješta i otpušta vrhovnu upravu strake prava, osim jedne osobe, koju namješta i otpušta hrvatsko katoličko tiskovno društvo. Tako isto vrhovna uprava stranke prava određuje plaću glavnog uredniku i suradnicima lista“.

Vrhovna uprava pak sačinjavaju po § 20. istoga ugovora:

„Vrhovna uprava stranke prava kao konzorcij, koji sa hrvatskim katoličkim tiskovnim društvom sklapa ovu pogodbu, sastoji glasom zapisnika od 7 listopada 1911 za sada iz ove gospode: Cezar Akačić, dr. Vladimir Prebeg, dr. Mile Starčević, Stjepan Zagorac, dr. Mate Drinković, dr. Ivan Krstelj, Don Ivo Prodan, Nikola Preca, dr. Joso Sunarić i dr. Srećko Peršić“.

Ova gospoda sačinjavaju vlasnike lista.

Pošto se taj ugovor pozivlje na poslovnik i ustrojstvo stranke, treba još iz tog poslovnika spomenuti § 5 koji glasi: „Predsjednik je dužan nadzirati cijelo poslovanje uprave, a naročito pisanje glavnog organa stranke.“

Onda § 7: „Predsjednik redovito zastupa vrhovnu upravu stranke prava prema svim faktorima političkim i nepolitičkim“.

Sve ove dokumente su potpisali i zavjerom obećati držati medju inimi i dr. Pazman, i dr. Milobar i dr. Horvat.

Ovi dokumenti dokazuju, da je vlasnik „Hrvatske“ u konzorciju ustrojena vrhovna uprava. Da nju predstavlja predsjednik. Sada dr. Mile Starčević.

Pošto dr. Al. Horvat u „Obzoru“ spominje i neke adrese, kao da sam ih ja neovlašteno prisvojio, molim vas, da iznesete, još i ovo:

Ja sam od vrhovne uprave bio namješten za glavnoga urednika „Hrvatske“ dne 29. listopada 1911. Po ustrojstvu sam bio podložan samom predsjedniku dr. Mile Starčeviću. U § 16 ugovora između vrhovne uprave i katoličkog društva stoji među inim i ovo: „Kat. tisk. društvo je dužno uvijek dozvoliti članovima administrativnog odbora (i ja sam medju njima) vrhovne uprave stranke prava uvid u knjige odnoseće se na dnevnik „Hrvatske“ i prepis iz njih, te nadzor nad administracijom i otpravništvo dnevnika „Hrvatske“.

Na 19. t. mj. parobrodarsko društvo na dionice „Dalmatia“ obdržavalo je svoju četvrtu redovitu skupštinu, u kojoj su bile zastupane 15533 akcije su 3098 glasova.

Bila je odobrena družvena bilanca za god. 1912., a čista dobit iste iznosi 237.358 K pošto nego li su bili dotirani fondi amortizacije i osiguranja, prvi od kojih iznosi je koncem 1912. K 924.391

Ja sam bio jedini šef lista, pa sam imao prava i nalagati, da mi dadu i prepis predplatnika lista, da vidim, kako se to gospodari i računa. Dugo sam to tražio, po izričitom nalogu dra. Mile Starčevića, ali nisam mogao dobiti. Razumije se i za što. Nu trebali su gospoda od kat. tisk. društva jače ožažeti predplatnike, pa je namještenik kod lista, stao kod mene ugrijati, da kao i lani pošaljem nekoliko opomina sa svojim podpisom. Ja sam dug odbijao to, napokon obećah, ali nek mi dade popis vanjskih predplatnika. Ovaj mi ih priredi i ostavi u upravi. Ja sam na njima radio u nedjelju, pa ih onda ponosih u stan dra. Starčevića, da se s njime porazgovorim o pozivu na subskripciju abonenata. U ponedjeljak ih htijedop opet odnijeti u redakciju, da nastavim rad.

K. Šegvić.

Iz hrv. i slov. zemalja.

Odlikanje Tadije Smičiklase.

„Matica Slovenska“ imenovala je povjestačara Tadiju Smičiklase svojim začasnim članom. U tu mu je svrhu izradio umjetnički slikar Maksim Gaspari diplomu, na kojoj je i ova živa slika: Na lijevoj strani uslijed čisto slavenskog ornamenta vidi se i kralja Matijaša, na desnoj mu usuprot dolazi sa četom, jašču Kraljević Marko, također urisan u hrvatske ornamente. Na posveti leži slika: učenost i drži jednu šapu nad knjigom povijesti, a drugu na „enciklopediju“. Cijela je diploma zamišljena dekorativno i djeluje prijatno.

Sjednica „Jugoslavenske akademije“.

U subotu je na večer održana javna sjednica historičko-filologičkog razreda jugoslavenske akademije, na kojoj je ravnatelj gornjogradske gimnazije i član dopisnik akademije g. Vladoje Dukat čitao svoju razpravu: O našim humoristima A. Nemčiću, Janku Jurkoviću i V. Koracu, te je iznio neke nove interesante detalje iz života i o djelima ovih pisaca.

Iza svestrane temeljite debate, zaključilo se je osnovati hrvatsku demokratsku žensku organizaciju, kojoj će biti svrha promicati socijalna i politička prava hrvatske žene.

Tada je izabran privremeni odbor, kojemu je povjereno, da izradi konkretni program, sastavi pravila, sakupi nužne informacije glede sudjelovanja na internacionalnom kongresu i sazove budući sastanak.

Iz grada i pokrajine.

Upozorujemo pristaše u Dalmaciji na

KRALJICA DAGMAR

HISTORIČKI ROMAN

ČESKI NAPISAO VACLAV BENEŠ TRŽEBISZKY · PREVEO PAVAO M. RAKOŠ

96.

Mati se sad tek počela sjećati.

„Već znam, draga djeco — znam. — Čini da joj platim... Samo da znam! — Nek njezina krv bude najsrcećija do najkasnijih potomaka!“

Kraljica Dagmar žurila se od sela do sela, nije se ni odmarala, i zaista bila je andeo ovom narodu...

Žena u svom odjelu s licem kao kreda pri ovoj pojavi nehotice uzmicala je i više puta ostavila je svoj plijen, koji je već imala u zagrlju... Činilo se, da je prvi put, otkako se skita po svijetu, pobijedena.

Kuga je nestajala, kao da ju vjetrovi odnijeli na dno mora... Strašna žena posve je napustila Ringstedt.

Kraljica je nešto poblijedila, a tim je izgledala sličnja nadzemaljskoj pojavi.

„A ko si ti, mladi čovječe, koji si žrtvovao svoj život i oduševio druge, da su išli za tobom?“

Dagmar se s neopisivo prijaznim pogledom ustavila na brodaru, koji se našao za njom, kao da ga donio vjetar.

„Ti si žrtvovala veći dar — neizmjerno veći — ja sam čovjek, kojemu život vrijedi vrlo malo...“

„Za što tajš pred mnom svoje ime?“

„Nije mi do tog, da ga se kogod sjeća, — vjeruj, svjetla gospodjo — nije mi do toga!“

Brodar govorio je danski, a njegov glas, kojim je govorio ove riječi, bio je posve sličan kraljičinom.

„A ako želim da znam?“

„Oprostit ćeš — znam, da ćeš oprostiti, svjetla gospodjo, ako budem tajio... i kraj toga...“

„Rada sam, da ti platim... Kao što vidim, pripršt si brodar, moj kraljevski suprug uslišat će me, čim se vrati... Daj da saznam, za koga ću moliti... Ljudi, koji su slični tebi, nema mnogo... Znam, da tvoju požrtvovnost nije moguće naplatiti... A ipak sam rada, da ti pokazuš svoju i muževljevu zahvalnost!“

„Najmilija mi plaća taj tvoj pogled...“

Brodar je još uvijek govorio danski, a glas mu drhtao i čudno je izgovarao riječi, kao da govoriti tim jezikom nekoliko tjedana...

„Budi srećna, svjetla gospodjo...“

Mladi čovjek nakon tog otišao brzim koracima.

„Zar ga niko između vas ne pozna?“

Kraljica pri ovom pitanju okrenula njegovim drugovima, koji su mu pomagali. „Dosad ga još nikad vidjeli nismo.“

„A nije vam ni rekao, otkale je?“

„Jednom je nešto natuknuo, kao da ga rodila slavenska mali!“

Kraljica nakon ovog ništa više nije pitala...

Sjetila se opet onog viteza, koji je nekad vodio Valdemarove čete proti kraljevskima... Ko bi mogao to biti! Nikako običan brodar...

„Ako ga možete stići, požurite se za njim... Nek se vrati! — Imam za njega nešto vrlo važno... Recite mu, da trebam povjerljivog poslanika. — Propitajte se za njega i dojavite mi u grad...“

Kraljica je nakon ovog pošla sa svojim drugarcama prema Ringstedtu.

I tek, što se ustavila pred gradskim bedemom, dojurila je četa konjanika u najbržem trku.

Onaj, koji je bio na čelu, skočio je s konja i nakon nekoliko brzih koračaja bio je pred kraljičicom...

„Koliko brije sam pretrpio radi tebe...“

I već ju vruće ljubio u usnice i u lice... To je bio sam Valdemar, koji se vraćao sa svog pohoda s istočno baltičkih obala, gdje su ga neke porodice proglašile svojim knezom... Putovanje trajalo je već dugo — već treći mjesec. O strašnom golu, koji je došao u Dansku i koji neće da je ostavi, saznao je od ribara. I teško je reći, kako mu svaki sat bio dug, kako je dosadno putovanje po kopunu, kako je beskonačna vožnja na moru... Možda je zarobljena i njegova žena, možda i našljednik njegove krune... U Kodanu nije našao svoju ženu. Otišla je u Ringstedt... Vele, da je kraljević bio i bolestan; a gospodja u svom odjelu gledala je na njega, koja pazi na svaki dah svojeg milog jedinca, — ipak joj bilo teško da unesreći tu majku. Obično predaju u kraljevskim i carskim dvorovima svoju djecu, svoje blago — brizi drugih...

Kralj Valdemar potjerao je za tim konja svom snagom...

„I gdje si bila, ženo moja?“

Kraljica uprla je svoje tamnomodre oči u Valdemara tako milo, kao da je htjela, da ga već tim pogledom zamoli za oproštenje...

„Medju nesrećnicima...“

„Ne razumjem te, Draguško!“

„Medju nesrećnicima, kojima je prijetila smrт, kojih se svaki bojao, za koje se niko nije brunio...“

„Ti Dagmaro!“

„Jest ja...“

„A da si se sama razbolila?“

„Bila čvrstog osvijedočenja — vrlo čvrste vjere. Kad je moj i tvoj ljubimac stenjao u krevetu, mučen od teške boli, kad je neprestano zvao: tata — tata... zavjerala sam se, ako ozdravi, da ću poći medju narod, u sela, od kuće do kuće i pokušat ću, koliko mogu, da pomognem ljudima u bolesti i bijedi... Tvoj i moj ljubimac ozdravio je, i ja sam moral... moralna ispuniti obećanje... A za tim počela je kuga da jenjava u okolini Ringstedta... A u pomoći nam bio neki nepoznaniac, koji nije htio da rekne svoje ime i koji mi ispred očiju pobjegao... A ipak sam poslala za njim poslanike...“

Kralj Valdemar poljubio je svoju ženu još vruće nego onda, kad je prvi put dočekao na danskoj obali, još ljubaznije, nego onda, kad mu pružila u lijepom jastučiću sina nasljednika, i prošaptao je: „Svladala si mojeg strica, svladala si kugu i koga ćeš još učiniti neškodljivim.“

I tek što su došli u grad i sjeli kraj dragog sinčića, stiglo im poslanstvo iz bodričke države...

„Od Etrichsona Niklotovića?“

„O oca Dobrogosta... Naravno i od kneza...“

Na licu kraljičinom pokazao se izraz radosti i iznenadjenja.

Kralj Valdemar otvorio je listove i čitao... A čelo mu se sve više mračilo...

Dagmar ustavljal je disanje.

I dječak u njezinom naručuju počeo se sve više da stiže uz svoju majku.

Kraljica se skoro bojala da zapita, što se dogodilo...

„Dosta smo jaki... lako se možemo mjeriti s cijelom njemačkom... ne samo s nekim grofovijama... Nijemci na bodričkim granicama opet se počimlju sumnjivo kretati... Etrichson hoće pomoći... brz pomoći... Isprva poslat ćemo nekoliko stotina ljudi i ladja... Vidjet ćemo, kako će dalje biti!“

(Nastaviti će se).

Prodaje se

jedan liepi kuter za 12 osoba sa stolom u sredini. Isto imade mesta i za 2 kreveta. Zadnja clena K 800. — Upitati se u upravi „Hrv. Rieči“. 2-6

Prva slavenska tvornica ure za tornjeve

FRANJO MORAVUS, Brdo

(Moravska) Nova ulica br. 25.

tvoriti i razasilje

Ure za crkvene zvonike, dvorce, škole, tvornice i vlečnice,

samo u izvrstnoj izradi vrlo

jeftino.

ČUVENE NADZORNE URE.

Cienici šalju se na zahtjev badava.

Najviše odlikovanje za izvrstne proizvode.

I Z V O Z.

25.000 žepnih satova po K 2.50

Pariski nova vrst 36 sati točno idući, sat prve vrsti, pozlaćen sa 18 kar. zlatom, te nema nikakve razlike od čistog zlata, sa 3 godišnjim jamstvom samo K 2.50 — 2 kom. K 4.80 — 5 kom. K 11.30.

1 Gloria srebreni žepni sat, švicarske konstrukcije, najnovije vrsti, uz 3 godišnje jamstvo K 3.25 2 kom. K 6.20 — 5 kom. K 15.—

1 pariški moderni pozlaćeni lanac 50 para. — 3 lanca K 1.25.

Bez opasnosti!

U slučaju, da naručitelj nije zadovoljan sa naručenim, vraća se novac.

Salje se pouzećem.

S. Brandes, Krakow

B. Joselowicza II.

2-6.

Čast mi je javiti sl. pučanstvu da sam otvorio u najljepšem položaju **PODGORE**, kraj mora

Hoteli, Restauraciju i Kavaru, gdje imade sasvim ugodno prirodno kupalište te sitna žala. U istom imade živu hladnu vodu, sasvim udobne sobe i postelje. Jela se priugotavljaju od dobro izučene kuharice, a to sve uz povoljne cene.

Molim sl. pučanstvo, koje bi namjeravalo doći ovamo na kupanje i ljetovanje za što brojniji posjet.

Poštovanjem

Mate Jakić pok. Ivana

Podgora

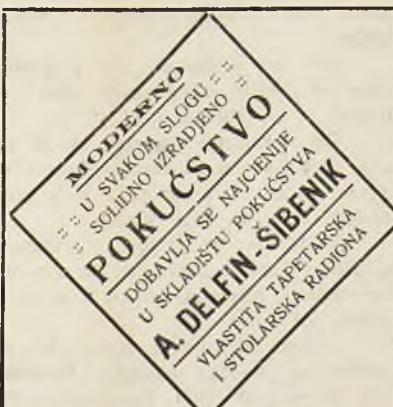
MAŠINISTA

vješt „Diesel-motoru“, po mogućnosti neoženjen, traži se. Nastup odmah. —

Ponude neka se šalju na tvrdku

Braća Buljan u Šinju

(Odjel mlina).

VELIKA ZLATARIJA
• Gi. PLANČIC •
Vis=STARIGRAD=Velaluka

ŠIBENIK.

HRVATSKA VEREJSKA BANKA

PODRUŽNICA ŠIBENIK

Centralna DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU
DIONIČKA GLAVNICA 2,000.000 K
PRIČUVNA ZAKLADA U PRITIČCI 250.000

BANKOVNI ODJEL

PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTO KURRENTU I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA INKASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DEVIJE SE PREUZIMLJU NAJKULANTNIJE. IZPLATE NA SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJAJU SE BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE.

MJENJAČNICA

KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTERETNICE, ZALOŽNICE, SREĆKE, VALUTE, KUPONE, PRODAJU SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE, OSJEGURANJE PROTIV GUBITKA ŽRIEBANJA. REVIZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTIHIPAPIRA BEZPLATNO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA.

Izvrstna roba!

Uz tvorničke cene!

Moderne turističke košulje	komad po K 1.70
Biele košulje za gospodu	" " " 1.70
Bojadisane košulje za gospodu	" " " 1.35
Velične gaće za gospodu biele i u bojama	" " " 1—
Moderne pregače za gospodje	" " " 80
Dječje pregače	" " " 60
Izvrstne košulje za gospodje	" " " 120
Bječe za gospodu 12 pari	" " " 360
jake bječe za gospodje 12 pari	" " " 480
Rubci u bojama za glavu 12 komada	" " " 360
Žepni rubci u bojama	" " " 150
Žepni rubci, fini, bieli	" " " 130

Adolf Zucker u Plzenj (Češka).

Veliki izbor rublja. — Prodaja u svim zemljama. — Cienici badava i franko.

SREĆKE U KORIST NARODNE HRVATSKE I SLOVENSKE STRAŽE!